

Стеценко Інна Миколаївна,

ад'юнкт кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

ГЕНЕЗИС ВИНИКНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРИДБАННЯ, ОТРИМАННЯ, ЗБЕРІГАННЯ ЧИ ЗБУТ МАЙНА, ОДЕРЖАНОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Не зважаючи на те, що велика кількість європейських країн відноситься до однієї правової системи, законодавство у кожній країні розвивається та змінюється по-своєму, під впливом деяких факторів, політичних та соціальних умов, виходячи з національної культури та академічних шкіл. У цьому сенсі дуже цікаво проводити порівняння подібних норм права. Це дає змогу прослідкувати генезис та розвиток правової норми, вивчити, які підходи використовували науковці при розробці проблеми, встановити відмінності між подібними нормами, та якщо виникає така необхідність, обґрунтувати необхідність внесення змін в чинне законодавство.

Дослідженнями проблем придбання, отримання, зберігання чи збуту майна, одержаного злочинним шляхом та проблемами пов'язаними з ними безпосередньо займались М. Й. Коржанський, М. І. Бажанов, В. В. Сташис, В. Я. Тацій, М. І. Мельник, В. А. Клименко, С. Бердяга, І. В. Клинчук, А. В. Савченко, О. В. Кришевич, О. О. Дудоров, В. А. Кузнецов та інші.

У 1764 р. Чезаре Бекарія видав свою найвідомішу працю «Про злочини і покарання», яка була перекладена на всі європейські мови. Головна ідея цієї книги полягала в тому, щоб позбавити суд свавілля та привести у відповідність тяжкість покарання вчиненому злочину, також автор наводить перелік основних принципів класифікації злочинів залежно від ступеня тяжкості, для того, щоб внести чіткість, ясність та зрозумілість у їх диференціацію. Цю працю справедливо можна вважати вихідною точкою для кримінального права, так як вона була першою спробою класифікувати злочини, для зручності їх кримінально-правової кваліфікації.

У КК 2001 року, придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного злочинним шляхом (із змінами від 16 січня 2003 р., внесеними Законом України № 430-IV) знаходиться в 198 статті і міститься у розділі «Злочини проти власності» і встановлює

кримінальну відповідальність за вищевказані діяння. З 2001 по 2003 ця стаття передбачала відповідальність тільки за придбання, збут або зберігання майна, завідомо здобутого злочинним шляхом. Вперше за зазначений злочин відповідальність була встановлена на початку XII сторіччя в «Русской правде». У розділі «О воровстве» в «Пространной Правде» Ярослава Мудрого відповідальність встановлювалася тільки в тому випадку, якщо особа знала, що майно викрадене, а сумлінний покупець не притягувався до відповідальності (понесені ним збитки відшкодовував той, хто продав таке майно). Відповідальність за торгівлю майном, здобутим злочинним шляхом, наставляла при завідомому знанні того, що майно здобує саме злочинним шляхом. Покарання передбачало обов'язкове відшкодування збитків власникові майна та іншим особам, що постраждали від дій збувальника викраденого, а також накладався штраф на користь князя. У ст. 279 КК 1903 р. царської Росії в главі про злочини проти суспільного порядку було загальновизнано, що «Скупщики вещей, добытых преступным путем, являются как бы банкирами преступников, предлагающими капитал, без которого значительное количество преступлений не могло бы совершиться». За прийом викраденого, його зберігання і продаж стягувалися збитки на користь власника майна і призначалися в'язниця, так проголошував Судебник 1497 року.

У різних державах по-різному розуміють небезпеку розглянутого злочину. Наприклад, КК РСФСР 1922 р. передбачав кримінальну відповідальність за такий злочин у ст. 181, а саме: «Придбання завідомо викраденого, – карається примусовими роботами або позбавленням волі на строк до 1 року». В ч. 2 цієї статті йшлося про той самий злочин, вчинений у виді промислу і з метою збуту – санкція статті передбачала позбавлення волі на строк не менше одного року з конфіскацією майна. Цією нормою кримінально караним було тільки придбання майна і тільки здобутого шляхом крадіжки, а інші способи придбання майна, здобутого шляхом вчинення інших злочинів у цілому було відсутнє у кримінальному законі. І тільки ст. 208 КК РСФСР 1960 р. передбачила відповідальність за «придбання майна, завідомо здобутого злочинним шляхом». У законодавстві дореволюційної Росії існував Інститут кримінальної відповідальності за придбання, одержання, зберігання або збут майна, здобутого злочинним шляхом, вперше законодавчо він був сформульований у «Великій Російській Правді» Ярослава Мудрого, далі в законодавчих

актах дореволюційної Росії (наприклад, Судебник 1497 р. і Кримінальний кодекс 1903 р.). Сучасне українське законодавство не відмовилося від цього інституту та містить цю норму у розділі VI Особливої частини КК «Злочини проти власності».

Висновки. Таким чином, Російське законодавство відносить цей злочин до Розділу «Злочини в сфері економічної діяльності» (ст. 175 КК РФ «Придбання або збут майна, завідомо здобутого злочинним шляхом»), а ст. 208 КК РРФСР 1960 р. була віднесена до злочинів проти суспільної безпеки і суспільного порядку. Небезпека полягала в тому, що така злочинна діяльність була стимулом для вчинення нових злочинів, і для економіки країни загрози не представляла. Нове законодавство РФ придбання або збут майна, завідомо здобутого злочинним шляхом, визначає як склад злочину з подвійним об'єктом: належне функціонування економічної системи країни та суспільний порядок. Спеціальна мета – збут зазначеного майна. В Українському законодавстві, а саме в ст. 198 КК «Придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного злочинним шляхом», відноситься до злочинів проти власності, що, на мій погляд, не зовсім вдало, тому потребує деякого корегування.